

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 811.161.2'373.21(477.87);81'373.611
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/24.176746>

Вероніка БАНЬОІ,
orcid.org 0000-0001-7957-8080
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна) veronica.banyoi@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКАРПАТСЬКИХ МІКРОТОПОНІМІВ, УТВОРЕНИХ ШЛЯХОМ СУБСТАНТИВАЦІЇ

У статті проаналізовано на синхронному зрізі структурно-семантичні та назвотвірні особливості закарпатських мікротопонімів басейну річки Ужа, що репрезентують атрибутивну модель «узгоджене означення + апелятив > одночленна назва». З'ясовано, що найбільшою групою субстантивітів є відантропонімні одиниці з присвійним формантом -ов- в однині й множині. Із посесивним формантом -ин утворено меншу кількість відіменних та відпрізвищевих мікротопонімів. Вони на -ськ- виступають невеликою групою різnorodових дво-членів та одночленів в однині відантропонімного, відойконімного й відмікротопонімного походження. Зафіксовані назви демонструють еволюційний характер функціонування мікротопоніма, оскільки репрезентують перетворення багатоконпонентної назви на однокомпонентну, указують на динаміку онімів у межах однієї системи.

Ключові слова: мікротопонім, басейн річки Ужа, субстантивізація, субстантивіт, структурно-семантичні особливості, назвотвірні особливості.

Veronica BANYOI,
orcid.org 0000-0001-7957-8080
Candidate of Filological sciences,
associate professor of Ukrainian Language Department
of Uzhhorod National University
(Uzhhorod, Ukraine) veronica.banyoi@gmail.com

FUNCTIONAL FEATURES OF TRANSCARPATHIAN MICROTOPYNOMS OF UZH RIVER BASIN CREATED BY SUBSTANTIVIZATION

The article analyzes the structural-semantic and name formation features of Transcarpathian microtoponyms of the Uzh River basin, representing the attributive model "concordant definition + appellative > monomial name". The basic name of a two-component microtoponym can be any term which designates the type of geographic object, or, less often, a microtoponym. This component disappears due to substantivization. Substantivized names, which were originally formed as two-component or three-component units, serve as binomials and monomials.

The largest group of substantives of the Uzh River basin is the anthroponomical microtoponyms with a possessive formant -ов- in singular and plural. A smaller number of microtoponyms is formed with a possessive formant -ин-. Onyms with -ськ- are represented by a small group of heterogeneous binomials and monomials in the singular of an anthroponomical, placename, and microtoponymical origin.

The basic names for the microtoponyms of the basin were compound Slavic autochthonal proper names, Christian names in full, truncated and suffix-truncated forms. Microtoponyms, the basic names of which are surnames and nicknames, are represented predominantly by monomials with traditional Transcarpathian anthroponymycon formants. The appellative substantives are represented by a smaller group with attributive parts in singular and plural forms. The semantics of the denoting components of the microtoponyms of the Uzh River basin gives the opportunity to create certain notions about the external signs and the internal properties of the objects they designate. Attributive components most often specify the location, features of the relief, water objects, vegetation, etc. An insignificant percent is represented by a group of names in which the denoting component indicates the result of economic activity of people.

Consequently, the recorded names demonstrate the evolutionary nature of the microtoponym functioning, since they represent the development and transformation of the multicomponent name into one-component, indicating the movement and dynamics of names within a single system. It is important to carry out the further study of the heterogeneous morphological variants of the microtoponyms of the Uzh River basin as an indicator of the dynamic processes in the system.

Key words: microtoponym, Uzh River basin, substantivization, substantive, structural-semantic features, features of name formation.

Постановка проблеми. Мікротопонім як мовна одиниця позначає окремих географічний об'єкт з властивими йому ознаками (внутрішніми та зовнішніми рисами, зв'язками з навколишньою дійсністю, належністю певній особі чи колективу тощо). На етапі виникнення назви всі складники сприймаються як уявлення про географічний об'єкт. Називаючи його не лише словами, а й словосполученнями, реченнями чи надреченневими комплексами, людина в процесі пізнання навколишньої дійсності намагається виділити та індивідуально означити окремі одиниці реальності, повною мірою відобразити взаємозв'язок та нерозривну єдність кількісних та якісних характеристик предмета. Будь-які назви (одночлени та многочлени), які виникали й виникають на позначення різноманітних типів географічних об'єктів, характеризуються часовими межами, способом творення та формою існування. Саме тому важливим питанням для дослідження назвотвірних аспектів мікротопонімів як мовних одиниць є аналіз структурно-семантичних особливостей та всіх можливих перетворень назви: «<...> вона <...> має різні етапи буття, маючи на кожному з них одну і ту саму сутність при помітних відмінностях у чомусь. Інакше кажучи, виникнувши на певному етапі, назва, не перестаючи бути собою, може зазнавати відповідних змін, які й виражають процес розвитку її від ранішого до пізнішого стану. Тому дуже важливо, щоб явище простежувалось від його виникнення і враховувались ті зміни, яких воно зазнавало, щоб стати тим, чим воно є в даний момент» (Галас, 1985: 37).

Особливий інтерес із погляду еволюційних змін, структурно-семантичних та назвотвірних особливостей становлять закарпатські мікротопоніми басейну річки Ужа, що репрезентують атрибутивну модель «узгоджене означення + апелятив > одночленна назва» (20,87%). Стрижневою назвою двокомпонентного мікротопоніма може бути будь-який термін. Здебільшого іменникова частина називає тип географічного об'єкта (номінаційна координата), який є індивідуальною чи колективною власністю або має відношення до сусідніх іменованих територій. Цей компонент, за нашими спостереженнями, найчастіше зникає внаслідок субстантивізації. Рідше стрижневим компонентом може бути мікротопонім. На позначення таких одночленних (рідше двочленних) топонімів у нашій роботі вживаємо термін *субстантивіт*. Субстантивітами К. Галас іменує такі назви, які первісно мали вигляд двочленної структури, але згодом утратили означуваний член, після чого член означуючий суб-

стантивувалася. Наприклад: *Погор'ілої, Ган'ково* (< *Погор'ілої Поле, < Ган'ково Поле*) (Галас, 1993: 112–113). На думку Д. Бучка, субстантивіти утворилися в результаті «десинтагматизації атрибутивних словосполучень та субстантивізації атрибутивного члена» (Бучко, 1992: 24).

Аналіз досліджень. Регіональне дослідження української мікротопонімії є особливо актуальним, оскільки дає змогу охопити та комплексно проаналізувати всі назви, що сформувалися або функціонують на певній території, репрезентувати цілісну картину розвитку мікротопонімної системи. На сучасному етапі об'єктом ономастичних студій стала мікротопонімія Чернігівсько-Сумського Полісся (Є. Черепанова), Підгір'я (О. Михальчук), Західного Поділля (Н. Лісняк), південно-східного Поділля (О. Заїнчовська), півночі Львівської області (О. Проць), Чернівецької області (І. Чеховський), Сколівщини (Н. Сокіл), Івано-Франківщини (Н. Вебер), центральних та східних районів Львівської області (Н. Яніцька), Покуття (Л. Білінська). Крім названих комплексних праць, наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. вийшли друком статті, предметом дослідження яких була структура, семантика, мотиваційні зв'язки тощо мікротопонімів окремих регіонів (Н. Бицко, О. Гулик, М. Карпенко, Н. Мельник, А. Обручар та ін.), проте закарпатські мікротопоніми басейну річки Ужа, утворені шляхом субстантивізації, ще не були об'єктом ономастичних студій, що й зумовлює актуальність цієї роботи.

Мета статті – дослідити та описати атрибутиви на синхронному зрізі. Досягнення окресленої мети передбачає виконання таких основних завдань: 1) виявити, зафіксувати та інвентаризувати аналізовані мікротопоніми досліджуваного регіону; 2) здійснити класифікацію мікротопонімів за структурно-семантичними й назвотвірними ознаками.

Виклад основного матеріалу. Субстантивовані назви, які первісно утворювалися як двокомпонентні чи трикомпонентні одиниці, виступають двочленами та одночленами. Найбільшою групою субстантивітів басейну Ужа є відантропонімні мікротопоніми з присвійним формантом *-ов-*:

1) одночленні чоловічого роду в однині: л. *Васил'ю* (Турич.) < *В. Ліс?* від *Васіл'* (Чучка, 2005: 110); л. *Гаурілу* (Т.Пол.) < *Г. Ліс?* від *Гавріло* (Чучка, 2005: 139); ч.с. *Грін'ю* (Вішка) < *Г. Горб?* від *Грин'* (Чучка, 2005: 160); п. *Гр'ішк'ю* (К.Р.) < *Г. Горн?* від *Гр'ішкó* (Чучка, 2005: 162); п. *Сорóк'ю* (Верх.Б.) < *С. Горн?* від антропоніма *Сорóка* або апелятива *сорóк'ю*, пор.: *Сорóка* (Чучка, 2005: 529); п. *Кленóвий* // *Кленóвої* (Р. Паст.) <

К. Горп? із апелятива кленовий // кленової 'кленовий(е); порослий(е) кленом' або Кленовий // Кленової від антропоніма Клен (Чучка, 2005: 266);

2) одночленні жіночого роду в однині: л. Гранова (Сім.) < Г. Горá? від Гран(о) (Чучка, 2005: 158); п. Денісова (Пер.) < Д. Горá? від Деніс (Чучка, 2005: 190); п. Дж'улова (Новос.) < Д. Ніва? від Дж'ула (Чучка, 2005: 192); п. Дан'ова (Новос.) < Д. Ліс? від Дан'о (Чучка, 2005: 187); п. Іванч'ова (Сім.) < І. Загорода? від Іванч'о (Чучка, 2005: 238); л. Медвід'ова // Медвід'ова (Дубр.) < М. Гора? від антропоніма Медвід' або апелятива медвід'ова // медвід'ова 'ведмежа', пор.: Медвідь (Чучка, 2005: 374);

3) одночленні середнього роду в однині: п. Бат'ово (Забр.) < Б. Поле? від Бато (Чучка, 2005: 51); п. Давидової (Лік.) < Д. Поле? від Давід (Чучка, 2005: 184); п. Балаж'ової (Новос.) < Б. Поле? від Балаж^м (Чучка, 2005: 45); п. Дж'урдж'ово (Мокра) < Д. Поле? від Дж'урдж'а (Чучка, 2005: 193); п. Мателешково (Мокра) < М. Поле? від Мателешко, пор.: Мателешка (Чучка, 2005: 368); Мателешко (Чучка, 2005: 368); п. Трон'иш':ак'овоїе (Зар.) < Т. Поле? від Трон'иш':ак, пор.: Троніш'ак (Чучка, 2005: 559); п. Турк'ової (Новос.) < Т. Поле? від антропоніма Турок або етноніма турок, пор.: Турок (Чучка, 2005: 562); п. Жаб'ової (Сух.) < Ж. Місто? від антропоніма Жаб'а або апелятива жаб'ової 'жаб'яче', пор.: Жаб'а (Чучка, 2005: 222);

4) одночленні в множині: Борісови (Вільш.) (С-ки) < Б. П'ол'анки? від Боріс (Чучка, 2005: 83); п. Хмил'ови (Вільш.) < Х. Нівы? від антропоніма Хмил' або апелятива хмил'ови 'поросла хмелем', пор.: Хмел (Чучка, 2005: 586); Хміль (Чучка, 2005: 586).

Із посесивним формантом -ин утворено меншу кількість мікротопонімів. Субстантивіти з цим суфіксом представлені невеликою групою відіменних та відпрізвищевих назв:

1) у чоловічому роді однини: л. Лоп'атин (Пол. Г.) < Л. Горп? від Лоп'ата (Чучка, 2005: 346); п. Слі'уч'ин (Р. Паст.) < С. Горп? від Слі'ука (Чучка, 2005: 523);

2) у середньому роді однини: л. Войев'одино (Т. Пол.) < В. Поле? від антропоніма Войев'ода або апелятива войев'ода, пор.: воев'ода 'у Польщі – голова воеводства' (Словник української мови, 1970: 723); Войвода (Чучка, 2005: 121); п. Ёржиної (Люта) < Е. Місто? від Ёржа; п. Мар'иної (Домаш.) < М. Поле? від Мар'а < Мар'їя; Мец'аніної (п. – Лубня, ур. – Став.) < М. Поле? від Мец'ан'а 'дружина Мици', пор.: Міца [М'їца] (Чучка, 2005: 386).

Субстантивіти на -ськ- виступають невеликою групою різнородових одночленів в однині:

1) відантропонімного походження: ур. Жапк'і'ус'кої (Тих.) < Ж. Місто? від Жапко, пор.: Жапко (Чучка, 2005: 223); Жабка; Жабко (Чучка, 2005: 222); п. Ч'е"кан'ус'кої (К.Р.) < Ч. Горп? від Ч'е"кан, пор.: Чекан [зрідка Чекан] (Чучка, 2005: 600); г. Шип'ус'ка (Сіль) < Ш. Горá? від Шип (Чучка, 2005: 626); п. Міхнич'і'ус'кої (Тих.) < М. Поле? від Міхнич', пор.: Міхняк (Чучка, 2005: 391); п. Дубн'ус'к'ї (Костр.) < Д. П'ол'á? від Дубна, пор.: Дубнич (Чучка, 2005: 213); клад. Жид'ус'коїе (Т.Б.) < Ж. Місто? від антропоніма Жид або етноніма жыд 'еврей'; потч. Мад'ар'і'ус'кої (Тих.) < М. П'отук? від антропоніма Мад'ар або етноніма мад'ар 'угорець';

2) відойконімного походження: г. Воруч'і'ус'кої (Пер.) < с. Вор'об'ово, вул. Гум'енс'ка (Пер.) < м. Гуменне (Словаччина), пот. Лубінс'кої (Луг) < с. Лубн'а, п. Лут'анс'кої (Сух.) < с. Лута (Великобрезнянський район), п. П'ор'ошк'ус'коїе (Т.Б.) < с. Пор'ошк'ово (Перечинський район), п. С'оўзан'ус'кої (Вільш.) < с. Созань (Львівщина), пол. Ставінс'кої (Сух.), ур. Ставінс'кої (Лубня) < с. Стаўно́йе;

3) відмікротопонімного походження: п. Бл'ах'і'ус'кої (Тих.) < п. Бл'ах'і'у (Сух.), пот. Брусн'анс'кої (Т. Пас.) < ч.с. Брусній (Т. Пас.), п. Коши'ус'ка (Бег. П.) < п. Коле'и'у' // Коши'у' (Р. Паст.), л. Млінс'кої (Пор.), ур. Млінс'кої (Пор.) < Млин, п. М'онаст'ір'с'кої (М. Бер.) < буд. М'онаст'ір' (М. Бер.), п. Полонінс'кої (п. – С-ки, Завб., л. – Зар.), < полон. Полоніна, г. Стінс'ка (Домаш.) < ур. Ст'їна, г. Ст'інс'ка (Княг.) < л. Стінка, л. Полонінс'к'ї (Дубр.) < пол. Полоніна.

Серед значної кількості субстантивітів засвідчено лише один мікротопонім із давнім суфіксом -*їь відкомполітного антропонімного походження: пот. Домор'адж' (< Домарад) (Пер.). Одиначне функціонування мікротопоніма з прикметниковим формантом -*їь загальноіндоєвропейського періоду, який був успадкований слов'янськими мовами, підтверджує наше припущення про порівняну молодість мікротопонімної системи, оскільки продуктивність давнього форманта припадає на XI–XII ст.

Базовими іменами для мікротопонімів басейну стали такі: 1) відкомполітні слов'янські автохтонні власні імена: Бато, Брано, Борча, Г'оц'(о); 2) християнські імена в повній формі: Васіл', Гавріло; 3) християнські імена в усиченій та усичено-суфіксальній формах: Вас'ко, Грин', Гр'ішк'о; 4) угорські та німецькі імена: Антал, Балаж^м, Барна, Д'е"ж'її, Д'ежі, Дж'ула, Ган, Гано.

Мікротопоніми, базовими назвами яких є прізвиська та прізвиськові утворення, представлені переважно одночленами з традиційними для закарпатського антропонімікону формантами (-ак, -ик, -ко, -ич, -ович, -ун, -оўка, -ела, -ан, -иц', -иц', -инец', -иї, иї, -ага, -ига, -ига, -ат тощо): *Трон'иш' :ák* (Чучка, 2005: 559), *Мателéшко* (Чучка, 2005: 368); *Ч'опán, Мош' :елéга, Сафалéга, Івánч'о* (Чучка, 2005: 238), *Бабінка, Гардéй* (Чучка, 2005: 139); *Гóрдош* (Чучка, 2005: 154) та інші.

Виокремлюємо мікротопоніми, базові назви яких виявляють подвійну мотивацію, тобто є особовими назвами відапелятивного походження або апелятивами. Сюди належать структури, мотивовані назвами, співзвучними з особовими іменуваннями, що вказують на професію, заняття, соціальне становище, статус та етнічну належність, тваринний/рослинний світ: *Курáторóва* (Паст.) < антропонім *Курáтор* або апелятив *кура́тор* 'церковний староста', л. пол. *Мáд'ар'óва* (Кам.) < антропонім *Мáд'ар* або етнонім *мáд'ар*, пор.: *Мáдяр* (Чучка, 2005: 354), *мáдяр* 'угорець' (Піпаш, Галас, 2005: 97), п. *Випр'іу* (Люта) < антропонім *Випі́р'* або апелятив *випі́р'* 'кнур', пор.: *Вéприк* (Чучка, 2005: 114), л. *Букóвый* (К.Паст.) < *букóвый* 'порослий буком' або антропонім *Бук*, пор.: *Бук* (Чучка, 2005: 95).

Відапелятивні субстантивіти представлені меншою групою з такими атрибутивними членами:

1) чоловічого роду в сингулярній формі: п. *Шы'рокіі* (Люта) < *Ш. Горн?* із *шы'рокіі* 'широкий, який займає великий простір'; л. *Ч'óрний* (Луг) < *Ч. Жóлуб?* із *ч'óрний* 'чорний; погорілий'; п. *Йафін:иї* (Завос.) < *Й. Вир'х?* із *йафін:иї* 'порослий чорницею', пор.: *яфина* 'бот. *Vaccinium myrtillus*, чорниця' (Піпаш, Галас, 2005: 234);

2) жіночого роду в сингулярній формі: дор. *Прóста* < *П. Пут?* із *прóста* 'пряма, рівно спрямована', ур. *Тополніч'а* (Паст.) < *Т. Горá?* із *тополніч'а* 'поросла деревами тополі', пор.: *топóльний* 'зарості тополь' (Словник української мови, 1979: 198); л. *Хміл'óвата* (Р.Паст.) < *Х. Горá?* із *хміл'óвата* 'поросла хмелем';

3) середнього роду в сингулярній формі: пас. *Цигловáтої* (Тих.) < *Ц. Місто?* з *цигловáтої* 'жовто-червоного кольору (про ґрунт)'; п. *Поперіч'ної* (Р.Паст.) < *П. Пóле?* із *поперіч'ної* 'поперечне, розташоване поперек іншого поля'; п. *Кутлікóвáтої* (Паст.) < *К. Пóле?* із *кутлікóвáтої* 'з невеликими улоговинами, видолинками';

4) у плюральній формі: п. *Дóўг'і* (М.Бер.) < *Д. Зімл'і?* із *дóўг'і* 'довгі', п. *Маліч'к'і* (М.Бер.) < *М. Пóл'а?* із *маліч'к'і* 'дуже маленькі'.

Відапелятивні мікротопоніми басейну за семантичними характеристиками неоднорідні. Атрибутивні компоненти найчастіше конкретизують величину, розташування, кількість, якісні ознаки тощо. Найбільшою групою є назви, у складі яких базові апелятиви вказують на геометричні характеристики об'єктів, характер рельєфу, а саме:

1) особливості форми географічних об'єктів: дор. *Прóста* < *прóста* 'пряма', пор.: *прóстий* 'рівно спрямований; прямий' (Словник української мови, 1977: 295), п. *Крúгла* (Т. Б.) < *крúгла* 'округлої форми', дж. *Окру́глый* (Вішка) < *окру́глый* 'округлий; округлої форми, який має закруглені обриси', *Остра* (полон. – Люта, Тих., г. – Р. Паст., п. – Кам., Нев.) < *о́стра* 'з гострим шпилем гори';

2) рівнинний рельєф: л. *Кáмн'аниї Рúний* (К. Р.) < *кáмн'аниї* 'кам'яний' та *рúний* 'рівний, без западин', п. *Рóвин:úстиї* (К.Р.) < *рóвин:úстиї* 'рівнинний; без істотних западин та підвищень', пор.: *[рóвень]* 'рівнина'; *[рóвінь]* 'рівнина' (Етимологічний словник, 2006: 87), ур. *Рúный* (Р. Паст.) < *ру́ный* 'рівний; без западин та підвищень';

3) рельєф із вигинами й виступами: п. *Зломністої* (Кам.) < *зломністої* 'кам'янисте з нерівностями (про скелясту місцевість)', п. *Йáмный* (Люта) < *йáмный* 'з багатьма заглибинами', пор.: *ямі* багато заглибин' (Піпаш, Галас, 2005: 234), п. *Йáмóвата* (Вол.) < *йáмóвата* 'зямами; ямкувата', п. *Йарч'икóвáтый // Йарч'икóвáтої* (Зар.) < *йарч'икóвáтый // йарч'икóвáтої* 'з неглибоким продовгуватими ярами', пор.: *ярок* 'жолоб; рів; потік, струмок' (Піпаш, Галас, 2005: 234).

Атрибутивні елементи мікротопонімів Ужанщини, що відображають гідрографічні ознаки місцевості (ґрунту) та характеристику самих водних об'єктів загалом, репрезентовані одиницями на позначення рівня заболоченості, сухості, особливостей якості води (смак, запах, температура, лікувальні та чудодійні властивості, швидкість течії, особливості русла тощо): пот. *Сóрóвá // Сóрóвій Пóтук* (Кам.) < *сóрóвій* 'заболочений; з заболоченими берегами', пор.: *сировіій*, *[соровіій]* 'сирий' (Етимологічний словник, 2006: 241–242); *сиріій* 'покритий або просякнутий вологою; вогкий' (Словник української мови, 1978: 197), пот. *Калнії* (Т. Пас.) < *калнії* 'з брудною водою', п. *Сéрный* (Вільш.) < *сéрный* 'заболочений; з гниллю (про ґрунт)', пор.: *[сéрний]* 'лагідний'; 'гнилий, м'який, трухлявий, крихкий' (Етимологічний словник, 2006: 220), кр. *Віс'ц'óва // Йіст'óва Вóда* (Гусн.) < *віс'ц'óва* 'мінеральна залізисто-кисла (про воду); лікувальна (від ревматизму)'; *йіст'óва* 'джерело мінеральної залізисто-кислої води, яка має лікувальні властивості (від ревматизму)', пор.: *гіс'ц'óва*

водá ‘джерело мінеральної залізисто-кислої води’ (Дзензелівський, 1975: 183), дж. *Ц’áпкана* (Паст.) < *ц’áпкана* ‘яка повільно капає, стікає’, пор.: *ц’áпати* ‘капати; повільно литися’ (Піпаш, Галас, 2005: 215).

Відатрибутивні мікротопоніми з «рослинними» означеннями утворюють дві основні групи: 1) назви на позначення загальної площі за певним видом рослинного покриву: п. *Смерич’анá* (Вол.) < *смерич’анá* ‘смерекова; поросла смерекою’, п. *Мохнáтої* (Люта) < *мохнáтої* ‘поросле мохом’, пор.: *мохнáтий* ‘зарослий (про дерево, пень)’ (Піпаш, Галас, 2005: 105), п. *Пáпоротний* (Домаш.) < *пáпоротний* ‘порослий папороттю’, п. *Ос’ц’áн:иї* (Люта) < *ос’ц’áн:иї* ‘порослий колючою травою’, пор.: *óсті* ‘бот. *Cirsium*, осот; остюк; колючка’ (Піпаш, Галас, 2005: 129); 2) назви, що виражають ознаку «територія, поросла місцями названим видом рослини» (через форманти *-óвáт-, -увáт-, -нист-*): пот. *Бузникóвáтый* // *Бóзникóвáтий* *Пóтук* (Чорн.) < *бóзникóвáтий* ‘порослий бузиною’, пор.: [бозник] ‘бузина’ (Етимологічний словник, 1982: 222); [бóзнік] ‘зарості бузини; бузок; бузина’, [бузинувáтий] ‘порослий бузиною’ (Етимологічний словник, 1982: 281), п. *Вышникóвáтый* // *Вышникóвáтойе* (Т. Пол.) < *вышникóвáтый* // *вышникóвáтойе* ‘порослий молодими вишнями’, пор.: *вишник* ‘садок з вишневих дерев або молода вишнева порість’ (Словник української мови, 1970: 543), п. *Имиóвáта* // *Ймишióвáта* (Бег.П.) < *имиóвáта* // *ймишióвáта* ‘поросла мохом’, пор.: *ми’и́ник* ‘мох, омшаник’ (Піпаш, Галас, 2005: 107), п. *Липникувáтый* (Сух.) < *липникувáтый* ‘порослий липою’, пор.: *липнік* ‘липовий гай; липовий мед’ (Етимологічний словник, 1989: 237), л. *Хмíл’óвáта* (Р. Паст.) < *хмíл’óвáта* ‘поросла хмелем’, ур. *Рок’iтніста* (Паст.) < *рок’iтніста* ‘поросла вербою’.

Окремі мікротопоніми становлять групу, базові прикметники якої характеризують інші особливості рослинного покриву (надмірну густоту, товщину стовбурів, наявність певних дефектів (дуплавість) тощо): л. *Збiтiий* (Лубня) < *збiтiий* ‘густий; непрохідний’, п. *Кудр’áвий* (Люта) < *кудр’áвий* ‘зарослий чагарниками та лісом’, пор.: *кудр’iвий* ‘зарослий’ (Піпаш, Галас, 2005: 88), п. *Волосністыї* (Лип.) < *волосністыї* ‘з густими заростями’, л. *Тóўстыи* (Люта) < *тóўстыи* ‘який має значну товщину (про стовбури дерев)’, л. *Дудлiвийе* (Т.Пас.) < *дудлiвийе* ‘дуплаве (про дерева у лісі)’, пор.: [дудлó] ‘дупло’, [дудлiвий] ‘дуплавий’ (Етимологічний словник, 1985: 141), п. *Кутлiкóвáтой* (Паст.) < *кутлiкóвáтой* ‘з невеликими улоговинами, видолінками’, п. *Коринiстої* (Кам.) < *коринiстої* ‘із залишками коріння, яке глибоко сидить у землі’,

пор.: [коринiстий], [коренáстий], ‘з великим сильним, глибоко сидячим корінням’ (Етимологічний словник, 1989: 24); [коренiстий] ‘т. с.; з корінням’ (Етимологічний словник, 1989: 24).

Атрибутивні елементи мікротопонімів регіону містять вказівку на особливості ґрунтового покриву: л. *Кáмн’ана* (Чорн.) < *кáмн’ана* ‘кам’яна’, ур. *Кремiністыї* (Пор.) < *кремiністыї* ‘покритий камінням; кам’янистий’, п. *Пiскóвáтиї* (Зар.) < *пiскóвáтиї* ‘з домішками піску (про ґрунт)’; пот. *Мид’анiї* (Тих.) < *мид’анiї*, пор.: *мiд’яниї* ‘мідний; мідяно-червоний; який містить мідь’ (Етимологічний словник, 1989: 472).

Незначний відсоток мікротопонімів становлять назви з атрибутивним членом, який позначає результат господарської діяльності людей: п. *Зч’еш’уváтиї* (Вол.) < *зч’еш’уváтиї* ‘вичищений викорчуваний (про ділянку лісу)’, ур. *Опалéниї* (Став.) < *опалéниї* ‘погорілий (про ліс)’, п. *Спалéниї* (Пол.Г.) < ‘погорілий (про ліс); обпалений, почорнілий’.

Варто зазначити, що втрата стрижневого компонента або ж його забуття стають причиною появи проблеми варіювання родової ознаки атрибутива. Відповідно, на певному етапі розвитку субстантивіти функціонують у формі різнородових морфологічних варіантів: п., ур. *Антáликóва* // *Антáликуў* (С-ки), ч.с. *Бáч’ова* // *Бáч’ево* (Чорн.), потч. *Букóва* // *Букóвий* (Чорн.), п. *Вышникóвáтый* // *Вышникóвáтойе* (Т. Пол.), ур. *Голубiн’а* // *Голубiн’иї* (Р.Паст.), п. *Рáд’кова* // *Рáд’ково* (Вільш.), п. *Стiц’óва* // *Стец’óвыї* (К.Паст.), п. *Топóл’уў* // *Топул’уў* // *Топóл’óво* (Турич.), п. *Фéдич’уў* // *Фéдич’óвої* (Сім.).

Висновки. Отже, зафіксовані назви демонструють еволюційний характер функціонування мікротопоніма, оскільки репрезентують перетворення багатокомпонентної назви на однокомпонентну, вказують на динаміку онімів у межах однієї системи. Семантика означальних компонентів мікротопонімів басейну річки Ужа дає змогу створити певні уявлення про зовнішні ознаки, внутрішні властивості об’єктів, які вони позначають. Атрибутивні складники найчастіше конкретизують належність, взаємну відстань та віддаленість, кількісні характеристики, особливості рельєфу, особливості водних об’єктів, рослинний покрив тощо. Субстантивіти також є важливим джерелом дослідження проблеми варіативності мікротопонімів, оскільки засвідчують зміни на структурно-семантичному та назвотвірному рівнях. Важливим буде подальший аналіз різнородових морфологічних варіантів як показника динамічних процесів у мікротопоніміній системі басейну Ужа.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Піпаш Ю. О., Галас Б. К. Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області). Ужгород, 2005. 266 с.
2. Бучко Д. Г. Ойконімія Покуття : автореф. дис. ... д-ра філол. Наук : 10.02.01 «Укр. мова». Чернівці, 1992. 35 с.
3. Галас К. Й. Назва як мовна одиниця (на матеріалі української мови): методичні розробки на допомогу студентам I–III курсів філологічного факультету при вивченні курсу сучасної української літературної. Ужгород : УжДУ, 1985. 46 с.
4. Галас К. Й. Словник українських топонімів Закарпаття. *Українська мова на Закарпатті у минулому і сьогодні* : матеріали науково-практичної конференції, Ужгород, 5–6 травня 1992 р. Ужгород, 1993. С. 109–117.
5. Дзєндзелівський Й. О. Українські назви для джерела (спостереження над українськими назвами гідрорельєфу). *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae*. Budapest, 1975. Т. XXV. Рр. 149–241.
6. Етимологічний словник української мови у 7 т. / редкол.: О. С. Мельничук та ін. Київ : Наукова думка, 1982. Т. 1. 632 с.
7. Етимологічний словник української мови у 7 т. / редкол.: О. С. Мельничук та ін. Київ : Наукова думка, 1985. Т. 2. 572 с.
8. Етимологічний словник української мови у 7 т. / редкол.: О. С. Мельничук та ін. Київ : Наукова думка, 1989. Т. 3. 553 с.
9. Етимологічний словник української мови у 7 т. / редкол.: О. С. Мельничук та ін. Київ : Наукова думка, 2006. Т. 5. 705 с.
10. Словник української мови у 11 т. / редкол.: І. К. Білодід та ін. Київ : Наукова думка, 1970. Т. I. 799 с.
11. Словник української мови у 11 т. / редкол.: І. К. Білодід та ін. Київ : Наукова думка, 1977. Т. VIII. 928 с.
12. Словник української мови у 11 т. / редкол.: І. К. Білодід та ін. Київ : Наукова думка, 1978. Т. IX. 920 с.
13. Словник української мови у 11 т. / редкол.: І. К. Білодід та ін. Київ : Наукова думка, 1979. Т. X. 660 с.
14. Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник. Львів : Світ, 2005. 703 с.

REFERENCES

1. Pipash Yu. O., Halas B. K. Materialy do slovnika hutsulskykh hovirok (Kosivska Poliana i Rosishka Rakhivskoho raionu Zakarpatskoi oblasti) [Materials for the dictionary of Hutsul dialects (Kosivska Polyana and Rosishka of Rakhiv district of the Transcarpathian region)]. Uzhhorod, 2005. 266 p. [in Ukrainian].
2. Buchko D. H. Oikonimiia Pokuttia [Oikonomy of the Pokuttia] PhD the author's abstract : 10.02.01. Chernivtsi, 1992. 35 p. [in Ukrainian].
3. Halas K. I. Nazva yak movna odynytisia (na materiali ukrainskoi movy) [Name as a linguistic unit (on the Ukrainian language)]. Uzhhorod : UzhDU, 1985. 46 p. [in Ukrainian].
4. Halas K. I. Slovnyk ukrainskykh toponimiv Zakarpattia. Ukrainka mova na Zakarpatti u mynulomu i sohodni: materialy naukovo-praktychnoi konferentsii [Dictionary of the Ukrainian Toponyms of Transcarpathia] *Ukrainian language in Transcarpathia in the past and today* : materials of the scientific-practical conference. Uzhhorod, 1993. Pp. 109–117. [in Ukrainian].
5. Dzendzelivskiy Y. O. Ukrainski nazvy dlia dzherela (sposterezhenia nad ukrainskymy nazvamy hidroreliefu) [Ukrainian names for the source (investigation of the Ukrainian names of the water relief)]. *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae*. Budapest, 1975. Т. XXV. Pp. 149–241. [in Ukrainian].
6. Etymolohichniy slovnyk ukrainskoi movy u 7 t. [The etymological dictionary of the Ukrainian language in 7 t.] Kiev : Naukova dumka, 1982, Т. 1. 632 p. [in Ukrainian].
7. Etymolohichniy slovnyk ukrainskoi movy u 7 t. [The etymological dictionary of the Ukrainian language in 7 t.] Kiev : Naukova dumka, 1985. Т. 2 572 p. [in Ukrainian].
8. Etymolohichniy slovnyk ukrainskoi movy u 7 t. [The etymological dictionary of the Ukrainian language in 7 t.] Kiev : Naukova dumka, 1989. Т. 3. 553 p. [in Ukrainian].
9. Etymolohichniy slovnyk ukrainskoi movy u 7 t. [The etymological dictionary of the Ukrainian language in 7 t.] Kiev : Naukova dumka, 2006. Т. 5. 705 p. [in Ukrainian].
10. Slovnyk ukrainskoi movy u 11 t. [Dictionary of the Ukrainian language in 11 t.] Kiev : Naukova dumka, 1970. Т. I. 799 p. [in Ukrainian].
11. Slovnyk ukrainskoi movy u 11 t. [Dictionary of the Ukrainian language in 11 t.] Kiev : Naukova dumka, 1977. Т. VIII. 928 p. [in Ukrainian].
12. Slovnyk ukrainskoi movy u 11 t. [Dictionary of the Ukrainian language in 11 t.] Kiev : Naukova dumka, 1978. Т. IX. 920 p. [in Ukrainian].
13. Slovnyk ukrainskoi movy u 11 t. [Dictionary of the Ukrainian language in 11 t.] Kiev : Naukova dumka, 1979. Т. X. 660 p. [in Ukrainian].
14. Chuchka P. P. Prizvyshcha zakarpatskykh ukraintiv: istoryko-etymolohichniy slovnyk [Surnames of the Transcarpathian Ukrainians: The historical-etymological Dictionary]. Lviv : Svit, 2005, 703 p. [in Ukrainian].

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

а) назв населених пунктів:

Великоберезнянський район: Бег.П. – с. Бегендяцька Пастіль, Верх.-Б.– с. Верховина Бистра, Вішка – с. Вішка, Вол. – с. Волосянка, Гусн. – с. Гусний, Домаш. – с. Домашин, Забр. – с. Забрідь, Завос. – с. Завосино, Княг. – с. Княгиня, Костр. – с. Кострини, К.Паст. – с. Костьова Пастіль, К.Р. – с. Костринська Розтока, Лубня – с. Лубня, Луг – с. Луг, Люта – с. Люта, М.Бер. – с. Малий Березний, Р.Паст. – с. Розтоцька Пастіль, Сіль – с. Сіль, Став. – с. Ставне, Сух. – с. Сухий, Тих. – с. Тихий, Чорн. – с. Черногорова. *Перечинський район*: Вільш. – с. Вільшинки, Дубр. – с. Дубриничі, Завб. – с. Завбуч, Зар. – с. Заричово, Лип. – с. Липовець, Лік. – с. Лікідари, Мокра – с. Мокра, Новос. – с. Новоселиця, Паст. – с. Пастілки, Пер. – м. Перечин, Пол.Г. – с. Полянська Гута, Пор. – с. Порошково, Т. Б. – с. Тур'я Бистра, Турич. – с. Турички, Сім. – с. Сімир, С-ки – с. Сімирки, Т.Пас. – с. Тур'я Пасіка, Т.Пол. – с. Тур'я Поляна. *Ужгородський район*: Кам. – с. Кам'яниця, Нев. – с. Невицьке;

б) номенклатурних термінів:

буд. – будинок, вул. – вулиця, г. – гора, дж. – джерело, дор. – дорога, клад. – кладовище, кр. – криниця, л. – ліс, л.пол. – лісова поляна, п. – поле, пас. – пасовище, полон. – полонина, пот. – потік (річка), потч. – потічок (струмок), ур. – урочище, ч.с. – частина села.